

Прикази Reviews Comptes rendus

Granice i tumačenja

Marko A. Janković, Vladimir D. Mihajlović and Staša Babić (eds.) *The Edges of the Roman World*. 2014. Newcastle: Cambridge Scholars. 265 pp.

Brazda na Palatinu koju je, prema legendi, zaorao Romul predstavlja simbolički početak izgradnje Rima. Drugim rečima, istorija kraljevstva, republike i konačno carstva koje je tokom nekoliko vekova vladalo prostorima sva tri kontinenta starog sveta počela je – povlačenjem *granice*. Gde su i šta danas, 2767 godina *ab urbe condita*, predstavljaju granice rimskog sveta pokušavaju da nam odgovore urednici i autori radova zbornika *The Edges of the Roman World*.

Na samom početku treba naglasiti da je ovaj zbornik proizašao iz međunarodne naučne konferencije „Imperialism and Identity at the Edges of the Roman World”, održane septembra 2012. godine u organizaciji Odeljenja za arheologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, Odseka za istoriju Filozofskog fakulteta u Novom Sadu i Istraživačke stanice Petnica. Od 53 učesnika iz 18 zemalja i sa 5 kontinenata koji su svoje radove predstavili na konferenciji, u ovom izdanju našlo se 16 odaybranih, što uz predgovor, uvod i pogovor čini ukupno 19 priloga.

Cilj petničke konferencije bilo je sučeljavanje stavova i preispitivanje vladajućih narativa o rimskoj prošlosti, stavova čiji autori dolaze iz različitih zemalja, iz

različitih akademskih disciplina (ali i sa različitih teorijskih pozicija unutar pojedinačnih disciplina – što naročito važi za arheologiju), kao i sa različitim (tematskim, hronološkim i drugim) oblastima interesovanja (str. xvi). U vezi sa ovako široko postavljenim ciljem, ali i jednako otvorenim naslovom, urednici izdanja, Vladimir D. Mihajlović i Marko Janković, u predgovoru, oprezno i uz obilje navedene literature obrazlažu ključne termine koji se, bilo implicitno (poput rimskog imperijalizma ili romanizacije) bilo eksplicitno nalaze u naslovu Zbornika. Na taj način, ne samo da nas bliže upoznaju sa tematskim okvirima ovog izdanja, već potencijalnim čitaocima omogućavaju uvid u najnovija dostignuća u rimskoj arheologiji i istoriji, ali i antropološkoj teoriji.

Široko postavljenu zapitanost prati jednako velika razuđenost odgovora. Spretno načinjen izbor sadrži radove zasnovane na različitim disciplinarnim i metodološkim osnovama, uz teme sa sve četiri strane rimskog sveta, kao i sa oba kraja vremenske skale. Njihovi autori se osim po disciplinarnoj pripadnosti razlikuju i prema pozicijama u akademskoj hijerarhiji (određeni broj radova predstavlja delove rezultata dobijenih u okviru doktorskih studija), a kao što je već naglašeno i prema akademskoj sredini iz koje potiču.

Hronološki, radovi se kreću od recepcije graničnih identiteta u kreiranju modernog holandskog (Sergio Gonzales Sanchez) i/ili srpskog (S. Babić) nacionalnog identiteta; ili kao što slikovito govori pri-

log Lidije Langerverf (Lydia Langerwerf) – od Diona Kasija do Bašara el Asada. S druge strane, tu su i izleti u vreme koje prethodi rimskom – tako imamo priliku da pročitamo uporedne analize rimskog sa egipatskim (Aaron Irvin), odnosno, u radu I. Vranića, sa grčkim (makedonskim) imperijalizmom. I prostorni opseg Zbornika jednako je obuhvatan: od današnjeg Sudana (Meroe) na jugu (u radu U. Matića) do Britanije na severu (Shaun Anthony Mudd) i od Sirije na istoku do Galije na zapadu.

Kada je reč o tematskom opsegu, pored, u arheološkom kontekstu nezaobilaznih studija materijalne kulture, u ovom zborniku nalaze se i teme iz pravne istorije rimske države (u prilogima čiji su autori Andrzej Dudzinski, odnosno Ligia Ruscu), ali i radovi posvećeni, na primer, društvenim aspektima konzumacije vina, arhitekturi (odnosno, uticaju vojne arhitekture na društvene veze na granici u radu A. H. Walas), te raznim graničnim *drugima*, bilo u „etničkom” (Iliri, Batavci, Dačani) i/ili „esnafskom” smislu (gladijatori u radu M. Jankovića).

Ukratko, različiti teorijsko-metodološki pristupi autora uz obilje tema i bogat pregled najnovije literature u ovoj oblasti čine *The Edges of the Roman World* nezaobilaznim štivom za svakoga ko se na bilo koji način zanima za rimsku prošlost. I ne samo to. Reč je o uzbudljivoj pregledu koji politički angažuje, preispituje svakodnevicu u prošlosti i uvodi nove alate za razumevanje dugoročnih promena u različitim društvenim zajednicama. Diskusije o marginama, bilo da je reč o marginalnim akademskim zajednicama koje pokušavaju da se bave rimskim svetom ili pak zbivanjima na obodima Rimske imperije – uvodi novu kompleksnost. Postaje jasno da deklarativno odricanje od binar-

nih opozicija Rimljani vs. varvari nije dovoljno. Poniranje u varvarski svet uvlači nas u razmatranje različitih strategija otpora, pobune, gušenja bunta, življenja između, uživanja tj. konzumacije drugosti, nesporazumevanja, odnosno preplitanja svih mogućih varijacija interkulture komunikacije. Ukoliko se celokupna problematika osmotri sa Balkana, uz nasleđe imperija drugačijih od zapadnoevropskih (koje su dominantno uticale na formiranje akademskih narativa o Rimskom carstvu), perspektiva otvorena ka ključnim pitanjima postaje znatno šira. U tom ključu, kroz specifičan pogled na propast carstava i uticaja na svet koja takva zbivanja ostavljaju za sobom, može se čitati pogovor Staše Babić

Umesto „završnih napomena” vredi se vratiti čitanju tekstova i uživanju u njima, utvrđujući gde su današnje granice tumačenja rimskog sveta i koja su pitanja ka kojima se vredi usmeriti u budućnosti. Nesumnjiv uspeh konferencije „Imperialism and Identities at the Edges of the Roman World” iz 2012. godine, o čemu uostalom svedoči i knjiga pred nama, podstakao je autore na uspostavljanje bijenalne serije konferencija. Drugim rečima, zbornik *The Edges of the Roman World* pored toga što sumira rezultate prethodne, istovremeno je i vesnik naredne konferencije, odnosno čitave serije konferencija od kojih će sledeća biti održana od 18. do 22. septembra ove godine.

Vladimir V. Mihajlović
Monika Milosavljević